

Обставини справи

Ця справа стосувалася скарг заявниці на те, що звинувачення її у професійних порушеннях, висунуті суддею з розгляду сімейних справ у справі про встановлення фактів, під час якого вона давала показання як свідок, порушили її права за статтями 6 та 8 Конвенції. Крім цього, вона скаржилася на те, що згідно зі статтею 9 (3) Закону про права людини вона не могла вимагати відшкодування шкоди за судові рішення, ухвалене добросовісно.

Заявниця була соціальним працівником. У 2012 році її було викликано до суду як свідка у справі про догляд за дітьми, впродовж якого імовірно відбулося сексуальне насильство над декількома братами та сестрами.

Проведення у справі про догляд за дітьми за своїм характером було складним, проте для цілей цієї заяви відповідним етапом було судове засідання про встановлення фактів у суді з розгляду сімейних справ, що відбулося 9 вересня 2014 року.

Своїм рішенням від 17 жовтня 2014 року суддя з розгляду сімейних справ відхилив твердження про сексуальне насильство. Він також розкритикував місцевий орган влади та залучених у справі працівників. Зокрема, суд вказав, що заявниця була головним ініціатором / підбурювачем у спільній справі для отримання доказів у підтримку тверджень про сексуальне насильство незалежно від покладеної в їхню основу істини і відповідних професійних правил; що вона сказала суду неправду про важливі аспекти розслідування і що піддала одного з дітей високому рівню емоційного насильства у процесі їхнього спілкування.

Заявниця вперше дізналася про ці негативні висновки, коли в кінці судового засідання суддя усно зачитав ключові моменти рішення.

У листопаді того ж року суддя суду з розгляду сімейних справ, вказавши, що всі справи щодо заявниці мають бути ретельно та негайно вивчені, направив це рішення до місцевого органу влади, в якому вона працювала, й рекомендував довести його висновки до відома інших відповідних професійних органів.

Унаслідок цього було скасовано призначення заявниці.

У результаті поданої заявницею та місцевим органом влади скарги до Апеляційного суду цей суд, спираючись на ретельний розгляд й усталену практику ЄСПЛ, встановив, що критика заявниці, що міститься в рішенні судді сімейного суду, могла порушити її права за статтею 8 Конвенції, якби рішення було ухвалено в запропонованому остаточному варіанті.

¹ Підготовку огляду цього рішення здійснила Бойченко Анастасія Вікторівна.

Далі Апеляційний суд указав, що оскільки суд з розгляду сімейних справ діяв у спосіб, несумісний з правами заявниці за Конвенцією, їй має бути доступним засіб правового захисту за статтями 7 та 8 Закону про права людини.

Зрештою, Апеляційний суд розглянув питання того, чи забезпечила процедура перегляду скарги заявниці достатню компенсацію, і відхилив це питання.

У результаті Апеляційний суд ухвалив рішення про видалення спірної критики з рішення суду з розгляду сімейних справ.

Заявниця намагалася порушити провадження про відшкодування шкоди, завданої внаслідок незаконних дій державного органу, проте це не вдалось, оскільки успіх цього провадження залежав від доказів недобросовісності дій судді під час ухвалення ним рішення.

Адвокати повідомили заявниці, що її справа не має реальної перспективи успіху, адже вона навряд чи зможе довести відсутність добросовісності в діях судді.

У своїй скарзі до суду заявниця скаржилася, зокрема, на те, що їй не було повідомлено про висновки Сімейного суду до проголошення відповідного рішення і що за вказівкою судді його негативні висновки були направлені до органів місцевої влади, де заявниця працювала, та до відповідних професійних органів без надання їй можливості ознайомитися з ними під час слухання.

Оцінка Суду

Для того, щоб стаття 8 Конвенції вступила в дію, зазіхання на особисту честь і репутацію повинно досягти певного рівня серйозності і має бути вчинене в такий спосіб, що завдає шкоди особистому здійсненню права на повагу до приватного життя (див., зокрема, *Denisov v. Ukraine* [GC], № 76639/11, § 112, 25 вересня 2018 року; *Axel Springer AG v. Germany* [GC], № 39954/08, § 83, 7 лютого 2012 року; *Delfi AS v. Estonia* [GC], № 64569/09, § 137, ECHR 2015 року; та *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and others v. Bosnia and Herzegovina* [GC], № 17224/11, § 76, 27 червня 2017 року).

У зв'язку із цим поняття «приватне життя» в принципі не виключає діяльності професійного або ділового характеру, оскільки саме упродовж свого трудового життя більшість людей мають значну можливість розвивати стосунки із зовнішнім світом (див. *Denisov*, згадана вище, § 100; *Bărbulescu v. Romania* [GC], № 61496/08, § 71, 5 вересня 2017 року, § 71; та *Niemietz v. Germany*, 16 грудня 1992 року, § 29, Серія A, № 251 B). Таким чином, зазіхання на репутацію особи, яке перешкоджає її здатності займатися обраною професійною діяльністю, може мати подальші наслідки для здійснення права на повагу до свого «приватного життя» у значенні статті 8 Конвенції (див., наприклад, *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, № 55480/00 та 5930/00, § 50, ECHR 2004 VIII). Отже, Суд визнав, що несприятливий опис поведінки заявниці в авторитетному судовому рішенні може, в силу

його стигматизації, мати серйозний вплив на її особисте та професійне становище, а також на її честь і репутацію (Vicent Del Campo v. Spain, № 25527/13, § 48, 6 листопада 2018 року) (пункт 46 рішення).

У цій справі суддя суду з розгляду сімейних справ установив, що заявниця була головним ініціатором / підбурювачем у спільній справі для отримання доказів, що підтверджують заяви про сексуальне насильство незалежно від покладеної в їхню основу істини / правдивості та відповідних професійних рекомендацій; що вона повідомила суду неправдиву інформацію про важливі аспекти розслідування і піддала одного з причетних дітей високому рівню емоційного насильства у процесі їхнього спілкування.

Апеляційний суд погодився, що ці надзвичайно серйозні заяви, які, на його думку, були досягнуті за допомогою процесу, що був «явно несправедливим», мали «потенціал негативно вплинути на перспективи [її] працевлаштування та особисте життя». Висновки судді з розгляду сімейних справ не були ні опубліковані, ні широко розповсюджені; однак оскільки суддя наказав направити їх місцевій владі, де працювала заявниця, та відповідним професійним органам, цей потенціал був принаймні частково реалізований. Того ж дня, коли висновки були направлені місцевій владі, де працювала заявниця, її кадрове агентство повідомило про скасування призначення. Пізніше їй повідомили, що це рішення було пов'язане з висновками судді. Крім того, з огляду на характер і суворість критики судді Суд не має підстав сумніватися в тому, що вони завдали б заявниці значних страждань і що принаймні поки Апеляційний суд не скасував їх десь через два роки, вона не змогла б отримати іншу роботу як соціальний працівник. Отже, Суд вважає, що рішення судді про те, щоб спочатку розкритикувати заявницю в настільки рішучій формі, не даючи їй адекватної можливості відповісти, а потім направити цю критику органам місцевої влади, де вона працювала, та відповідним професійним органам, суттєво вплинуло на її здатність займатися обраною професійною діяльністю, що мало б подальші наслідки на реалізацію права на повагу до свого «приватного життя» у значенні статті 8 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, Sidabras and Džiautas, цит. вище, § 50 та Vicent Del Campo, цит. вище, § 48) (пункт 47 рішення).

У світлі наведеного Суд дійшов висновку, що втручання у право заявниці на повагу до свого приватного життя досягнуло достатнього рівня серйозності та завдало достатньої шкоди реалізації нею цього права для того, щоб стаття 8 Конвенції була задіяна (пункт 48 рішення).

Хоча стаття 8 Конвенції не містить чітких процесуальних вимог, процес ухвалення рішень, що призводить до заходів втручання, має забезпечувати належну повагу інтересів заявника (див., наприклад, *Fernández Martínez v. Spain* [GC], № 56030/07, § 147, ECHR 2014 (витяги)).

Що стосується конкретного контексту судового провадження, то в першу чергу головуючий суддя має забезпечити належний захист прав осіб, які дають показання, згідно

зі статтею 8 Конвенції (Y. v. Slovenia, № 41107/10, § 109, ECHR 2015 (витяги)). Таким чином, Суд встановив, що ненадання інформації, питань, повісток або інших повідомлень особі про скаргу на неї до того, як вона буде ідентифікована в судовому рішенні, разом з неможливістю забезпечити її анонімність порушило статтю 8 Конвенції, оскільки втручання у приватне життя заявниці не супроводжувалось ефективними та адекватними гарантіями (Vicent del Campo, цит. вище, §§ 50–55) (пункт 61 рішення).

У цій справі, вказуючи, що його висновки будуть передані іншим місцевим органам влади та відповідним професійним органам, суддя суду з розгляду сімейних справ, безсумнівно, переслідував законну мету захисту прав і свобод інших осіб. І все ж, зважаючи на висновок Апеляційного суду, згідно з яким суддя висловив свою критику в судовому процесі, який був «явно несправедливим такою мірою, що повністю не відповідав основним вимогам справедливості, встановленим статтею 8 та/або загальним правом», Суд вважає, що втручання у права заявниці за статтею 8 Конвенції не було ані відповідно до закону, ані необхідним у демократичному суспільстві. Справа, яку суддя вважав «доведеною» проти заявниці, повністю виходила за межі кола питань, які належним чином розглядалися судом, і вона не передавалася заявниці (або навіть не згадувалася) під час слухання. Більше того, ці процесуальні недоліки не були компенсовані жодними ефективними заходами протидії. Незважаючи на те, що заявниця змогла зробити деякі заяви до судді після того, як їй стало відомо про його критику на її адресу, це сталося лише після того, як суддя ухвалив і оголосив своє остаточне рішення. Як такий цей процес був абсолютно не в змозі захистити право заявниці на повагу до її приватного життя та репутації (пункт 62 рішення).

Враховуючи вищевикладене, Суд вважає, що розпорядження судді про направлення своїх негативних висновків місцевим органам влади та відповідним професійним органам без надання заявниці можливості ознайомитися з ними під час слухання є як незаконним, так і непропорційним втручанням у її право на повагу до свого приватного життя відповідно до статті 8 Конвенції (пункт 63 рішення).

Хоча Апеляційний суд чітко визнав, що процес, у результаті якого суддя дійшов до своєї критики, був «явно несправедливим такою мірою, що повністю не відповідав основним вимогам справедливості, встановленим статтею 8 та/або загальним правом», адвокат попередив заявницю, що позов про компенсацію не матиме реальних шансів на успіх, оскільки вона навряд чи установить відсутність добросовісності з боку судді; цей факт, явно визнаний Урядом. Суд не вбачив жодної причини відступу від цієї оцінки, а тому виходив з того, що позов про компенсацію не був би задоволений (пункт 72 рішення).

Суд погодився з тим, що заявниця не мала доступу до ефективного засобу правового захисту на національному рівні, який би дозволив розглянути по суті її скаргу про порушення статті 8 Конвенції й отримати відповідну компенсацію (пункт 73 рішення).

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) разом зі статтею 8 Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 червня 2021 року й набуло статусу остаточного 22 вересня 2021 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.